

LINDGREN, ANDERS

Samlade anteckningar rörande Götheborg : förr och nu

Göteborg
1846

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

LINDGREN

Guy. Is.
(Pa)

Göteborg

Göteborg
1846

Lindgren, A.

Sv. Saml
Göteborg
(Bv)
Göteborg

SAMLADE ANTECKNINGAR

RÖRANDE

G Ö T H E B O R G

FÖRR och NU.

1846.

GÖTHEBORG.
ANDERS LINDGREN'S OFFICIN.

STANDARD ATTORNEYS

CHICAGO

STANDARD ATTORNEYS

CHICAGO

STANDARD

STANDARD ATTORNEYS

CHICAGO

SAMLADE ANTECKNINGAR

RÖRANDE

GÖTHEBORG

FÖRR och NU.

GÖTHEBORG.

ANDERS LINDGREN'S OFFICIN 1846.

På eget förlag.

SAINTS' ASSISTANCE

BOOK

GÖTTFRID

1852

GÖTTFRID

AND HIS WIFE

1852

I.

Inledning.

Då man i Sverige började känna de fördelar handeln kan skänka en stat, fann man äfven vigten af att äga en plats vid Nordsjön, der Sveriges vestliga provinser, genom utbyte af hvad de sjelfva ägde till öfverflöd, kunde erhålla hvad deras egen jord icke frambragte, eller egna innevånare icke visste att förädla.

Stället var bestämdt af nödvändigheten, då bundsförvanterna Norrige och Danmark liksom räckte hvarandra handen, och Sveriges enda förbindelse med Vesterhafvet, var utloppet af Götha-Elf. Sverige hade väl genom Gamla-Elfsborgs fästning en säker plats vid hafvet, men Elfsborg var blott af betydighet såsom en militärisk plats, och den

stad som tillhörde fästningen och bar dess namn, lärer icke varit utmärkt genom välstånd eller blomstrande handel; ehuru den torde haft bestånd så länge som slottet.

Gamla Lödese, som under äldre tider var en af Sveriges betydligaste städer, kunde efter sin förstöring i början af 14:de seklet icke mer hämta sig, och dess sjöhandel berodde till en del på Danska Regeringen, som genom Bohus fästning kunde hindra all kommunikation med hafvet. Af denna anledning anlades Nya Lödese,*) $\frac{1}{2}$:dels mil från det nuvarande Götheborg, af Carl Knutson. Sten Sture den äldre utfärdade dess Privilegier, år 1473, hvilka förnyades af Johan III, år 1587. Staden förstördes 1611 under kriget med Danmark af en eldsvåda. Men innan denna olycka träffat Ny Lödese, hade Carl IX 1607, på Hisingen midtemot gamla Elfsborgs fästning, anlagt en stad som han kallade Götheborg, och som strax efter sin anläggning blef af så stor betydighet, att den var bland

*) Stället kallas nu Gamle Staden.

orsakerna till Danska kriget; och år 1612 intogs staden af Christian IV, men återställdes tillika med de andre af danskarne äröfrade ställen, vid fredslutet 1619.

Gustaf Adolpb den store beslöt då att anlägga en ny stad närmare utloppet än Lödese, och icke som gamla Götheborg, beläget på en ö, hvaraf danskarne ägde en del. En gammal sägen berättar, att då Konungen om sommaren 1618 besteg höjden af stora Otterhälleberget, för att bese trackten oeh utstaka stället för det nya Götheborg, skall en liten fogel, som flytt undan en Örn, slagit ner för Konungens fötter; hvilket ansågs för ett lyckligt tecken, och Konungen skall genast fattat beslut att på det stället uppbygga det nuvarande Götheborg.

II

Götheborg förr.

År

- 1618 Blef första ritningen gjord till Stadens anläggning af Adler Salvius.
- 1619 fick Staden interims Privilegier.
- 1620 blef Superintendentien här anlagd.
- 1621 d. 4 Juni fick Staden ordin. Privilegier.
- 1624 blef Tyska Kyrkan byggd af träd, till Tysk Gudstjensts hållande, för de härstädes bosatte Tyskar och Nederländare.
- “ “ börjades Jernhandel med Wermland.
- “ “ anbefalltes 48 Soldater ifrån Säfvedahls Härad att bestrida vackthållningen i Staden.
- 1630 anlades Trivial-Skolan.
- “ “ blef Kämnars Rätten här alldraförst inrättad.
- 1633 den 10 Aug. invigdes Gustavi Domkyrka af Super-Intendenten Anders Prytz; grundstenen till den samma var laggd af Justitie-Presidenten N. Börjeson.

- 1634 nedrefs Tyska Kyrkan och ombyggdes af Holländskt tegel; Burggrefve D. Lange lade grundstenen till den.
- 1635 begyntes handel med Portugal och Spanien.
- 1640 gjordes början till en Gymnasii-inrättning.
- 1644 hotades Götheborg för första gången fientligt af Danska Konungen Christian IV.
- 1648 invigdes Tyska Kyrkan, och erhöll namnet Christina.
- « « anlades Slussqvarnen.
- « « fästningsverken påbegan 1621, fullbordades på stadens bekostnad.
- « « Gymnasii inrättningen fullbordades.
- 1650 anlades första Boktryckeriet af Amund Grefve; som var den förste Gymnasii Boktryckare härstädes.
- 1653 fick Staden Fri- och Stapelstads rättighet.
- 1655 första Garnizon af Öfverste Tamesons Regemente.
- 1658 sammankallades Rikets Ständer af Carl X, till Riksdag i Götheborg.
- 1660 hölls åter Riksdag härstädes, då Carl X, anfallen af en häftig sjukdom här slutade sina dagar och Carl XI hyl-

- lades uti den dåvarande Rikssalen,
som nu är Garnizons Kyrka, till Sve-
riges Konung.
- 1661 börjades handel med Frankrike.
- 1663 uppbyggdes Gymnasii-huset af sten.
- 1665 förändrades Superintendentien till
Biskopsdöme.
- 1666 börjades handel med England.
- 1669 den 1:te Januari, afbrann stadens
södra del, emellan Kungs och Drott-
ningportarne intill Östra Hamnen,
« « den 10 Maj, afbrann Christinæ Kyrka
och den delen af staden, som låg e-
mellan Stora och Lilla bommen och
Drottningporten.
- 1670 uppbyggdes Rådhuset af Holländskt-
tegel, efter Necodemi Tessins ritning.
- 1672 den 11 Aug. hade Christinæ Kyrka
hunnit så iståndsättas att Gudstjenst
kunde der åter hållas.
- 1678 hotades staden för andra gången af
Danskarne, hvilka från det på Hisin-
gen midtför staden belägna Ramber-
get, kastade bomber in i staden, hvil-
ka ej gjorde någon skada; men en
Svensk trupp som vid Pölsebo gick
öfver Elfven, fördref genast Danskarne.

1680 fick Staden värfvad Garnizon under Öfverste Maklier's befäl och Jnnevånarne inqvartering. Gudstjenst började då att hållas uti Kronhuset för Militairstaterne.

1681 låt Fältmarskalken, Grefve Rutger von Asheberg bakom Tyska Kyrkans altare, uppbygga ett Grafchor och derunder, en hvälfd graf för sig och sin familj. — 1694 d. 26 Aug. begrafdes bemälte Grefve därstädes.

1683 anlades Stadens Jernvåg.

1687 förbättrades fästningsverken genom stenmurars uppförande. Skansarne Kronan och Westgötha-Lejon uppfördes.

1695 fick Magistraten af Konung Carl XI en ny Stat och Reglemente.

1700 anbefalltes af Magistraten: Lycktor på Stadens bryggor och hus.

1711 uppfanns Surbrunnen vid Carls Port af Stads physico Docktor Anders Lundelio, och år 1728 ärhöll D. J. Boëtio Kongl. Maj:ts allernådigste Privil. härpå medsamman förmåner som andre Privilegierade Hälsobrunnar.

1716 återfick Magistraten af K. Carl XII

1714 samma Stat och förmåner, som Konung Gustaf Adolph föt hade beviljat dem.

1719 bombarderades Ny-Elfsborg af danske Amiralen Thordenskjöld.

1720 inrättades en ständig Kämnärs-Rätt med en ständig *æses* ~~Præsis~~ och 4 Kämnärer.

1721 natten till den 15 April, afbrann Gustavi Domkyrka med Gymnasium och 213 hus emellan Östra och Westra Hamnen; eller $\frac{1}{3}$ del af Staden.

1722 den 25 Maj var Domkyrkan så istånd-satt att Gudstjenst kunde där åter förrättas.

1726 anlades Stadens Fattighus för 170 fattige.

1731 visade sig Sillen i myckenhet i Götheborgska Skärgården, och betydlig fångst skedde.

« « Den 14 Juni utfärdades Konungens Privilegier för ett Ostindiskt Compagnie. Första Skeppet afseglade ifrån Götheborg i Februari 1732: det återkom från Canton i Augusti 1733, och Interessenterne ärhöllo, i tvenne utdelningar 75 procent's winst.

1734 börjades Lands-Canceliet och Ostin-

- diska-huset, att byggas.
- 1737 inrättades Stadens Barnhus och erhöill af Konungen ett Reglemente den 11 Februari 1748.
- 1746 i Januari inträffade åter en eldsvåda, som sträckte sig från stora till lilla Bommen, inom norra stora och östra Hamngatorne och förtärde Tyska Kyrkan, Commendantshuset, Nederlagshuset, Stadens Corpsde Garde med Material och Spruthus, tillika med 196 privata hus. Denna eldsvåda gaf anledning till en ständig Brandvakt, till hvars underhåll hvarje Husägare blef ålagd att betala.
- 1757 på Konung Gustaf III:s födelsedag den 24 Januari, inrättades Frimurare-Barnhuset af härvarande Frimurare-Sambället och kallades Prins Gustafs barn- och Koppympningshus.
- 1767 inrättades Willinska Fattigfriskolan af dåvarande Fattighus-predikanten J. Wallin.
- 1774 inrättades ett Compagnie, till idkande af Hvalfiskfångst vid Grönland och Straat Davis.
- 1778 stiftades Götheborgska Weten-

skaps- ooh Witterhets Samhället.
1782 i Mars Månad blef Salgrenska
Sjukhuset vid Masthamnen färdigt.
1787 d. 19 Novem. kl. 7 om aftonen gafs
första gången vatten vid Kungsporten
utur de från Kallebäcks Källa inled-
de rör. Man fortfor att lägga rören,
till det vattentappnings ställe som in-
rättades vid Domkyrkan *).

1788 börjades gamla Allèens anläggning.

« « den 10 Augusti invigdes Orgelverket
i Christinæ Kyrka.

« « i Octoder nalkades en fientlig Norsk
Armèe, men genom Konung Gustaf III:s-
skyndsamma hitkomst, räddades Sta-
den, genom underhandlingar, slutet
stillestånd och fred.

*) å Källan finnes följande inskription.

NÄR DIG LEKAMLIG TÖRST,
TILL JORDISKT VATTEN DRIFVER
LÅT SJÄLEN NJUTA DET,
SOM LIFSENS KÄLLA GIFVER;
DET ENA HAR DU HÄR,
SÖK TEMPLET SOM DER STÅR,
ATT BLIFVA UNDERVIST,
HVAR DU DET ANDRA FÅR.

1791 d. 5 Juli afbrann det i Mästhugget
anlaggda Porter-Bryggeriet.

1792 d. 2 Mars. kl. 11 om aftonen utbröt
eld på Drottninggatan, hvilken blef så
häftig, att inom 15 timmar, hela tredje
Qvarteret. jemte allt brännbart af det
i kanalen 1731 anlagda Sockerbruket
lades i aska, 110 byggnader blefvo rof
för lågorne och 600 hushåll husville,
skadan värderades till 50 tunnor Guld.

1793 d. 10 April, kl 11 f. m., kom elden
lös på Qvarnberget i 5:te Qvarteret,
då 63 hus afbrunno och endast tren-
ne af alla på berget varande byggnad-
er räddades. Genom denna elds-
våda blef en mängd Fattige husville.
« « den 6 November lades Grundstenen
till Casern-byggnaden *).

*) hvarå finnes denna inskription.

CASERN.
under
Konung GUSTAF IV ADOLPH'S
Regering,
på Borgerskapets bekostnad
uppförd 1798.

1794 den 3 Februari, kl. 11 om natten utbrast eld på Sillegatan, och ehuru genom driftiga anstalter, den södra sidan af samma gata, jemte några hus å den norra sidan. samt 4 hus å södra sidan af Kronhusgatan, räddades, så blefvo likväl de öfrige på 90 Tomter åt Lilla Bommen belägne hus, ödelagde, hvarigenom 84 Husägare förlorade sina egendomar.

1797 fullbordades den stora Vatten-reservoiren vid Kungsporten, *) bestämd att emottaga vattnet från källan, och genom det förråd som under natten inströmmar, hafva en behållning för dagen åt särskilda vattentappnings-ställen, som redan voro och som framdeles komma att blifva anlagde. Arbetet har blifvit förrättadt genom Herr A. Blackwood, som ifrån Skottland blifvit till detta ändamål efterskrifven.

1798 d. 12 Decem. invigdes Predikstolen och Alltartaflan i Christinæ Kyrka.

1799 inrättades Götheborgs - Fattigförsörjning.

1801 den 22 Juli upprestes vid Kallebäcks Källa en med inskription försedd sten,

till minne af Konung Gustaf III:s Nå-
diga besök derstädes d. 17 Nov. 1787,
då Hans Maj:t behagade gifva Källan
namn af Gustaf's Källa †).

1802 d. 20 December var åter en, för
Götheborg olycklig dag. Elden ut-
bröt kl. 3 om morgonen från ett hus
på Kyrkogatan och innan kl. 10 om
aftonen var hela andra Qvarteret, un-
dantagandes Gymnasii- och Skolbygg-
naden, förvandladt i askhögar. Den
präktiga Domkyrkan, Evangel: Brödra-

†) å stenen finnes tvenne inskriptioner,
den ena på Latin, den andra på Svenska,
hvilken sednare lyder som följer:

Kallebäcks Källa
mig fordom namn här gifvit,
men se'n af GÖTHEBORG,
jag köpt och hägnad blifvit,
Kung Gustaf mig besökt,
mig nådigst unnadt är,
att jag härefter namn af
GUSTAF'S KÄLLA bär.
Den 17 November 1787.

Församlingens väl inrättade hus, den Judiska Synagogan, den vackra Fri-
murare-Logen, jemte 179 privata hus
blefvo rof för lågorne och 2761 Man-

*) I Reservoiren finnes denna inskription.

År 1797 fullbordades detta samling-
ställe, för det från GUSTAF'S KÄLLA
inledda vatten 700 Tunnor; och fyl-
des första gången d. 1 Juli samma år.

Den Hand som allt det goda gifver,
Den Hand som allting håller upp,
Och Källan utur sanden drifver,
Att friska menskans matta kropp,
Hon nådigt detta Werk bevarer,
Från ofall skada och förderf,
Och ådrans ymnighet ej spara,
Till hjelp och gagn i våra verf!
Men Folk! då du Guds godhet röner,
I detta och i annat mer,
Glöm ej Hans lof i trägna böner,
Det är till hjertat som Han ser.

Författadt af
Comerce Rådet Dan. Petterson.

talskrifne personer husville. Skadan beräknades till minst En Million *R* och olyckan försvårades betydligt för Husägarna derigenom, att härvarande Brand-Contoret ej kunde betala mera än $42\frac{1}{2}$ procent.

1803 d. 10 Juni öppnades Götheborgs nyare Discont,

« « J Sept. Månad blefvo (mäst på Borgerikapets bekostnad) Krut-Capeller uppförde vid Gullbergs Skans, Billingen och Rya Nabbe. Vid samma tid utgafvos de första Skattsedlar till Fattigförsörjningens vidmagthållande.

1804 d. 11 Maj invigdes Stadens nya Begravningsplats utom Drottningporten.

« « d. 1 Nov., kl. 2 om natten, utbrast eld från ett hus vid hörnet af Kungs- och Magazins-gatorne och spridde sig med sådan häftighet, att innan kl. 10 påföljande förmiddag hela nedra delen af första Qvarteret, hvilket ända ifrån Stadens anläggning stått oskadadt, jemte alla på det tät bebyggda Otterhålleberget belagne husen afbrände. Endast Residens huset Cansliet, en del af Casern, fyra en-

staka hus vid CarlsPort, Lazarettet och en Kronans Materialbod kunde räddas. Antalet på de personer, hvilka vid denna brand blefvo husville uppgafs till 8000 och de afbrände husen till minst 200.

1805 Till förekommande af vidare olycka för Casern från de nästgränsande husen, inlöste staden detta år, 17, emellan Eklunds- och Casern-gatorne belägne tomter för 873 *Rß* 41 *sch* B:ko, hvilka sedermera blifvit planerade och stensatte. Under detta år börjades nedsättandet af huggne Stenpelare kring Stadens hamn-canal, med jernketteringar fästade emellan hvarje pelare.

1806 Öfverlemnades åt Herr Doctorn m. m. Pehr Dubb en Guld-Medaille med dess bröstbild (tillika med några dylika af Silfver) som Borgerskapets Äldste låtit slå till betygande af deras erkänsla för det nit, bemäldte Doctor visat vid Fattigförsörjningens stiftande och för dess omvårdnad.

Öfver Directeuren Brunjanson hedrades äfven med en dylik Medaille till erkänsla för dess vård om Arbets-huset.

« « D. 20 Dec. invig:s FRIMURARE-LOGEN.
1807 d. 19 Oct, skänkte Gustaf IV Adolph
till Staden alla fästningslinier, från
S:t Erics öfra bastion och rundt om till
Badstugubastionen, med vilkor, att den-
na del af fästningen skulle vara ra-
serad inom 10 år, och så utlagd i kvar-
ter, som då fastställd ritning utvisade.
D. 1 Nov. börjades raseringen å öm-
se sidor af Kungs och Drottning-por-
tarne.

« « Inrättades Polis Kammaren,
1808 den 20 Februari afbrände Lisebergs
Sockerbruk.

« « den 21 Februari Öfverlemnade Ma-
gistraten och Borgerskapets Äldste till
Generalen, Landshöfdingen m. m. Fri-
herre Carpelan, en Guld-Dosa med
Stadens-Wapen emaljeradt, till tack-
samhets-betyg för dess nit, att utver-
ka Nådigt tillstånd till rasering af de,
för Staden numera, ej nyttige fäst-
ningsverken. De 200 Ducater hvarmed
dosan var fylld, bestämde bemäldte
Friherre till förfärdigandet af 6 styc-
ken Silfver-Ljusstakar med Götheborgs
Wapen, hvilka jämte dosan, skulle blif-

- va ett Fidecomiss i Familien. Desse fick han äfven se färdige, men de blefvo ej begagnade förr än omkring hans Likkista vid Begrafningsfesten den 5 Januari påföljande året 1809.
- “ “ uti Juni afbrann Fattigförsörjningens Barnhus utom Drottningporten.
- “ “ Uti Augusti blef Judiska Synagogan vid Drottninggatan färdig och invigd.
- “ “ Om hösten blef det för den Studerande Ungdomens härbergerande uppbyggda Contubernium färdigt, hvilket kostadt omkring 8994 *Rß* Banko och hvartill Stadens Jnnevånare bidragit med 1784 *Rß* Banko.
- “ “ Detta år byggdes 6 stycken Kanon-Slupar att lemnas till Kongl. Maj:ts och Kronans disposition och hvartill 11073 *Rß* *16 Sch* voro insamlade; men vid årets slut måste likfullt nytt sammanskott göras för att fylla bristen af det, som Länets trenne Kanon-Slupar kostat öfver den influtna summan. 1809 upphörde Sillen att gå till Göteborgs Skärgård.
- 1810 öppnades den af Kongl. Götha Artilleries Militaire- och Civil-Stat, med

bidrag af Ortens Jnnevånares frikos-
tighet stiftade, Friskolan för 100 Sol-
datbarn, hvilken blef benämnd Prins
Oscars Skola.

1811 d. 10 Juli fastställdes Stadens nya
Roterings skyldighet till $12\frac{1}{4}$ Man;
($\frac{3}{4}$ Man beräknades på Hospitalets ä-
gor.) Stadsjorden ansågs utgöra om-
ring 1300 Tunneland. 50 Tunneland
lika med ett Hemman och enligt Riks-
dags beslutet utgör 2 Hemman 1 Karl.
,, ,, Den 1 October började den nya, för
Borgerskapets räk: g etablerade Skjuts-
Jnrättningen sin verksamhet. Skjuts-
Commitèen hade den 8 förutgående
Augusti sin första sammankomst —
således blef på 7 veckor det fullbor-
dadt som så många år förgäfves varit
önskad.

1813 d. 19 September, en Söndag, kl. $\frac{1}{2}$ 8
f. m. utkom eld på Kronhusgatan från
ett af de vid 1794 års brand räddade
trädhusen och, oacktdt allt bemödan-
de kunde ej något Trädhus i Stadens
fjerde kvarter räddas; flere af de se-
dan 1794 upbyggde stenhusen blefvo
äfvén mer och mindre skadade.

Antalet på de afbrände och skadade husen steg till 96 och emellan 15 och 16 hundra personer blefvo husville; men äfven nu hastade människovän- nen till snar hjälp — Brand-Commit- téen emottog 51292 *Rb* 30 *Sch* Bankotill de olyckliges understöd, och till Medborgares ära bör nämnas att 47092 *Rb* 30 *Sch* Banko insamlades in- om Staden och Förstäderna.

„ „ Detta år blef tredje våningen af Commendantshuset och den mindre byggnaden på Rådhusgården färdige. 1813 inköptes af Staden Ostindiska Com- pagniets Sjöhamn Klippan och hälften af dess hus här i Staden,

1814 om Sommaren begyntes tredje vå- ningens upförande å Rådhuset hvilken, jemte de öfrige förbättringarne, blef färdig om hösten 1817.

“ “ vid samma tid börjades med murens upförande kring nya begravningsplat- sen. — Den reparerades 1820.

1815 d. 31 Mars, höll här inrättade Bibel Sällskapet sin första allmänna sam- mankomst. Contribunterne utgorde då 502 och den under förra året insam-

lade summan 6381 *R* Banko.

- 1815 den 21 Maj, eller Helga Trefalldighets-Söndag, Invigdes Gustavi Domkyrka, af Stiftets Biskop och Stadens Domprost m. m. Doctor Joh. Wingård. Dess Församling hade då i 12 år och 5 mån. skiftevis med Tyska Församlingen begagnadt Christinæ Kyrka. — Kyrkan, som är uppförd efter framlidne Fortifications Kaptenen och Stads Architecten C. W. Carlbergs Ritning, har Tornet i väster och ett halfrundt Chor i öster, samt på norra och södra sidorne 2:ne utbyggnader, med frontoner öfver, så att dess plan utgör ett kors. Kyrkans längd Portailen inberäknad är 100 alnar. Bredden, utbyggnaderna inbegripne, 64 aln. men dem förutan, $38\frac{1}{2}$ aln, och dess höjd från marken till Tornets spets, $89\frac{1}{2}$ aln.
- “ “ Den 10 Decem. eller andre Söndagen i Advent, Invigdes, den nya af sten uppbyggda Fattighus-Kyrkan. — Den gamla Trädkyrkan uppbyggdes år 1767.
- “ “ Detta år inrättades Söndags-Skolen, för handtverkslärlingar; dess stiftare var, Boktryckaren Assessor Löwegren.

1816 i Nov. och December månader upphängdes Klockorna i Domkyrkan. 4 till antalet, gjutne i Stockholm af C. Apelvqvist, och hafva följande inskriptioner: På den ena sidan af alla Klockorna, blott med denna skilnad, att å n:o 2 och n:o 3 stå Konungens 6:te Regerings år, och å den förstnämnda, äro de 2 siste personerna uteslutne; å 3:je och 4:de de 4 siste personerne utslutne läses: Uti Konung Carl XIII:s 7 Regerings-år

Då Gustavi Domkyrka,

Afbrunnen den 20 December 1802,

Uppstigit förnyad ur gruset,

Gjöts denna Klocka.

Länets Höfdinge var då

Grefve Axel P. v. Rosen, C. N. O. R. S. O.

Och Stiftets Biskop

Dokt. Joh. Wingård, C. N. O. R. Kon.

CARL XIII:s O. En af Svenska Akadem.

Stadens Borgmästare voro

Er. E. Brusevitz, Lagman R. N. O.

och

Per Ekström, Protocolls-Secreterare,

Samt Kyrko Föreståndare:

Arvid Wallerius, Rådman, och

Samuel Arvidson, Grosshandlare,

På andra sidan å Stor-Klockan.

O menska gif akt, när mitt manande ljud,
Högtidligt och mäktigt kring nejderne höres,
Och skynda till Templet att lofva din Gud,
I hvilken allena du lefver och röres.
Dock, var icke sjelf blott en ljudande malm:
Det är icke nog för ditt lugn och ditt bästa,
Att läsa din bön och att sjunga din Psalm,
Mengöra Guds vilja och älska din nästa.

Å den andra Klockan.

Kommertill det rum, der Herren dyrkas:
Det är heligt, det är Himlens port.
Kommer hit, att helgas, lugnas, styrkas,
På den dag, som Herren hafver gjort.
Jesu vänner, hållen andans enhet
Genom kärlekens och fridens band,
Och med samvets ro, med hjertans renhet,
Vandrer Jesu väg till glädjens land.

Å den tredje Klockan.

Fadren öppnar än sin famn:
Syndare! din frid besinna.
Skynda att i Sonens namn,
Ångerfull hans tillgift vinna.

Lät hans Anda dig regera.
Att du aldrig syndar mera.

Å fjerde Klockan.

Låt bittida och sent, ditt böne-offer brinna:
Att du med Gud förent, dig natt och dag må
finna,
Ditt hopp till Herran sätt. din tröst på
honom bygg,
Då blifver mödan lätt då blifver hvilan trygg.

1816 i Augusti blef Stora Theaterhuset
färdigt och invignings pjesen uppför-
des den 12 i samma månad.

1817 den 26 October var efter $\frac{1}{2}$ års för-
lopp Christinæ Kyrka, iståndsatt med
nya bänkar, fenster, utvidgad Altar-
disk, m. m.

“ “ Denna höst planterades, Alleérne på
nya Begravningsplatsen.

“ “ Vid samma tid blefvo: tredje vånin-
gen af Tullkammaren och flere å den-
na byggnad gjorda reparationer fär-
dige.

“ “ Blef Judiska Nationens Begravnings-
plats utvidgad och det derå uppför-

da Grafchoret färdigt.

1818 Blef Invalidhuset för gamla orkeslösa Artillerister inrättadt, af Kongl. Götha Artilleries OfficersCorps.

“ “ Om hösten blefvo, Grafchoret på nya Begravningsplatsen och Artilleri stallen färdige. — Vid samma tid blef den mindre Theatern färdig och första Pjesen uppfördes derstädes d. 19 November.

1819 stiftades sällskapet De Fattiges W ä n n e r: för utdelande af understöd, åt nödlidande Borgare familier.

“ “ Om våren blef Vattenkonsten vid Stortorget färdig.

1820 Stiftades S p a r b a n k e n, af en nitisk medborgare, Grosshandlare E d u v a r d L u d e n d o r f f.

“ “ Den 29 Mars, kl. 6 om morgonen utbrast Eld, i Frimurare-Samhällets hus, då hela inre byggnaden eller Logrummen, med alla deri varande meubler m. m. uppbrunno; mot middagen inträffade en ryslig händelse, genom en större murs nedramlande, hvarigenom 15människor krossades och några svårt sårades. — Den insamlade summan till de olyckliges Enkor och Barn ut-

gjorde 2777 Rß 20 *fej* Banko.

“ “ D. 29 Sept. kl. 5 om morgonen, utbröt Eld på Kronowarft, hvarigenom Warfs-Kyrkan, Kronostallen, Corps de Garde och en del af Chefshuset. jemte 8 à 10 privata hus nedbrunno.

“ “ Den 28 October började Drätsel-Commissionen sin verksamhet.

“ “ Den 30 October, kl. 1 om natten utbröt Eld från fattigförsörjnings wedmagazin (uti så kallade Hoftermanska Baraquen) hvilket innehöll omkring 200 famnar wed. Denna Eld, blef lyckligtvis hindrad att vidare utbreda sig; den hade kunnat blifva ganska vådlig, emedan Lilla Berget, som utgör grannskapet, är endast bebyggt af Trädhus.

“ “ Detta år nedrefs CarlsPort, (kallad äfven HolmgårdsPorten efter de fängne Ryssar som arbetade vid dess uppbyggande).

1821 Nyårsdagen, började Christinæ Svenska Församling, att begagna den Nya Psalm Boken och förste Söndagen i Advent, Domkyrko Församlingen. Den 7 Maj 1820, var den redan antagen af Garnizons Församlingen.

- “ « Den 27 April kl. 2 om natten, kom Eld lös på Stampen, men blef dämpad sedan 4 hus hade nedbrunnit.
- ” „ Den 12 Aug. kl. 10 om aftonen, blef åter Eld lös nära Barlastkajen i Masthugget, hvilken innan kl. 6 påföljande morgon, hade lagt 44 bus på Stadens och 39 på Landets grund uti aska, hvarigenom 782 personer blefvo husville.
- 1822 planterades Träd på gamla Jernvägsplatsen, till beredande af ett promenadställe innom Staden.
- ” „ Flyttades Sahlgrenska Sjukhusinrättningen ifrån dess mindre beqväma hus vid Masthamnen, till det af Herr A. Otterdahl, åt denna stiftelse donerade hus, vid hörnet af Spannmåls- och Östra Hamngatorne. — Samma år blef nya Stenbron vid Gamlestaden färdig.
- 1823 anlades Nya stora Alléen, hvilken består af 1075 stycken Almträd, planterade uti fyra rader, på en sträcka af ungefär 3240 alnar; medlersta Alléen för åkande och ridande, har en bredd af 20 alnar och de båda sido-alléerne hvardera 10 alnar. Herr Assessor Kall har härtill skänkt 500 Träd, Herr Com-

mercerådet Ekman 80 och Herr Frö-
Handlanden Söderberg 50. Denna vack-
ra anläggning jämte flera, leder sitt upp-
hof från Commerce-rådet, m. m. Wijks
rastlösa omsorg för Götheborgs för-
skönande. — Detta år uppbyggdes vid
Eklundsgatan, ett Skolhus för Prins Os-
cars skola.

1823 nedtogs gamla Gymnasii- och Skol-
byggnaden, vid hörnet af Kungs och
Westra Hamngatorne.

1824 nedrefs Högvackten å Stora Torget och
inflyttades uti Stadshuset, hvilket nu
blifvit förskönadt genom en vånings på-
byggnad och åtskilliga reparationer.

„ „ uppbyggdes Manégen, vid vallen,
midtför Kungsgatan.

„ „ Den 18 Nov. kl 12 (under salut af 64
kanonskott,) lades grundstenen till Nya
Kyrkan, för förenade Warfs och Mai-
jornas Församlingar, utaf Herr Lands-
höfdingen m. m. Grefve v Rosen, och Herr
Biskoppen m. m. af Wingård, och blef
den tillkommande Kyrkans namn: Carl
Johan.

„ „ Den 21 November, invigdes nya Or-
gelverket i Fattighus-Kyrkan, och den

28 i samma månad, Predikstolen i Domkyrkan.

1824 Den 1 December, blef Göthiska-förbundets skola uti Mëndahl, invigd af Herr Biskoppen m. m. af Wingård.

« « Den 21 Mars om natten afbrann Reis & Magnussons Cattunfabrik.

1826 den 10 Nov. invigdes den nuvarande Gymnasii- och Skolbyggnaden.

« « stiftades Handels-Institutet af Stadens Handels-Societet.

1827 blef Urverket i Domkyrkan, förfärdigadt af Urfabriqueren i Jönköping J. Barkman mot 2800 R^r:gs, uppsatt.

Slagklockorna dertill äro gjutne af E. A. Horner, och hafva följande inskrifter:

Å den ena sidan af båda klockorna läses:

Uti Konung Carl XIV Johans 9:de Rege-
rings-år gjöts denna Klocka. Länets Höf-
dinge var då, Grefve A. P. v. Rosen C. N. O.
R. C. XIII O. o. S. O. och Stiftets Biskop C.
F. af Wingård C. N. O. Stadens Borgmäst.
voro: E. E. Brusevitz, Lagman R. N. O. och
P. U. Ekström, Lagman R. N. O. Försam-
lingens Kyrkoherde, Magister D. M.
Hummel L. N. O.

Å den andra sidan af Timklockan läses:

Lär att rätt använda tiden
Ty den stund som är förliden
Du ej mer tillbaka får
När jag timmans slut förkunnat
Är dig kanske ej förunnadt
Att mitt ljud du mera hör.

Å d. andra sidan af qvartslagklock. läses:

Mät ej tiden blott med år
Timman och som snart förgår
Är en vigtig del af tiden
Derför akta på ditt kall
Vet att redo göras skall
Hur dess qvart ock använd blifvit.

1829 den 5 Nov. invigdes Chalmerska Slöjdskolan; den grundlades genom Kansli-Rådet och Kommendören V. Chalmers testamente af 70.000 R:dr.

“ “ den 3 Dec. invigdes Carl Johans kyrka af Stiftets Biskop Doktor C. F. af Wingård.

1830 den 9 Mars afbrann Kronobränneriet på Stampen jemte 12 à 14 hus.

“ “ Nov, 30 afbrann 5 hus vid Stigbergliden.

- 1830 stiftades Nykterhets-Föreningen af Kommerce-Rådet O, Wijk.
- « « Uppfördes Badhuset förmedelst aktie-teckning, genom Kommerce-rådet och Commendeuren, m. m. Herr O Wijks försorg, af Herr Alex Keiller.
- 1831 den 7 Mars stiftades Sjömannasällskapet.
- 1832 den 6 Jan. invigdes Orgelverket i Garnisonskyrkan.
- « « den 12 Mars om natten afbrann alla hus belägne på Sänkverket.
- « « samma år inrättades Kjellbergska Flickskolan genom donation af Grosshandlaren Jonas Kjellberg, för fattige Borgare döttrars bildning.
- „ „ stiftades af Fabrikören J. A. Rossing Frivilliga Brandkorpsen.
- 1833 anlades af Götheborgs Kongl. Vetenskaps- och Witterhets-Samhället: Naturhistoriska Museum, beläget i andra våningen af Ostindiska huset.
- 1834 blef Nya Masthuggsvägen utom f, d, Carls port färdig.
- „ „ anlades å gamla Jernvågen Brunnsinrättningen af Apotbekarn H. J. Cavallin.
- 1835 blef det nya Skolhuset för Willinska

- Fattigfriskolan uppbyggt af sten.
- 1835 detta år uppbygdes ett Slagthus af sten, att af härv, Slagtare begagnas.
- „ „ anlades Simskolan vid S:t Eriks hörn.
- „ „ Uppbyggdes Norra flygelbyggnaden på Rådhuset.
- „ „ Bryggan emellan Bosenlund och Nya Alléen, anlades detta år.
- 1836 börjades med Kungsportens nedrivande, och slutades 1839.
- „ „ Lyftkranen vid gamla Packhuset, uppsattes detta år.
- 1837 inreddes källarne N:o 1 & 2 i Ostindiska Compagniets hus, till Packhus och derutanför uppsattes äfven en Lyftkran.
- 1838 på Konung Carl XIV:s Namnsdag stiftades Småbarnsskolan, hvilken tog sin början den 2 Sept. samma år.
- 1839 börjades reparation å Stadens Sluss- och Qvarnverk, som fullbordades 1841 hvilken reparation kostade 13,333 R^ß 16 *sch* banko.
- „ „ anlades Sjömanna-Sällskapets Tackelskola.
- „ „ Anlades Parken vid Kungs porten.
- „ „ Börjades stensättningen af Fattighusgatan, med så kallad tuktad sten.

1840 öfverlemnadas till Herr Lagmannen och Riddaren E. E. Brusewitz, vid dess afskedstagande från Justitiæ Borgmästare Embetet, (hvilket han i 31 år innehaft) en stor oeh väl arbetad Silfverurna, försedd med denna inskription :

Herr Lagmannen och Riddaren E. E. Brusewitz vid dess afskedstagande från Justitiæ Borgmästare Embetet i Göteborg, den 15 Februari 1840, egnades detta minne, såsom en gärd af Borger-skapets högaktning.

1842 stiftades Trädgårds-föreningen. — Första idéen härtill gafs, af Kaptenen vid Kongl. Götha Art, Regemente Herr H. E. v. Norrman. — påföljande året började Föreningens planteringar och trädgårds anläggning, å det fäldt som är beläget emellan Dämnet vid fattighus-ån och början af gamla allèen,

1843 uppbyggdes Navigations-skolebyggnaden vid Rosenlundsvägen.

* « Anlades nya Gångbron öfver masthamnen,

1844 påbörjades nya Börs- och Festevitetsbyggnaden. Grundstenen därtill lades den 1:te Juni., af Hans Maj:t

Konung Oscar I:te. inärvaré af dess
son, H. K. H. Kronprinsen Carl; då
uti stenens gjorda urholkning, insat-
tes, en blydosa innehållande:
en större Silfverplåt eller Medalj, om-
kring 4 tum diameter, med denna in-
skription: Å den ena sidan

KONGL. MAJ:T

UNDER HVAR S REGERINGS TID,
MYNT EJ ÄNNU BLIFVIT SLAGNE,
HAR I NÅDER FÖRORDNAT

ATT MYNT,

MED DESS HÖGSTSALIG HERR FADER
KONUNG CARL XIV JOHANS

BILD,

HÄR NEDLÄGGAS.

Å den andra sidan:

AF HANS MAJ:T

KONUNG OSCAR I:te,

UNDER DESS REGERINGS FÖRSTA ÅR
LADES

GRUNDSTENEN TILL DENNA BYGGNAD
DEN I JUNI MDCCCXLIV.

samt 3 st. Guld: 11 st. Silfver; och
14 st. kopparmynt.

III.

Götheborg nu,

Nu! eller detta år 1846, uppnår Götheborg det 228 året från dess första anläggning.

Stadens anläggning, dess öden, samt minnesvärda händelser, som under dessa åren sig tilldragit, äro i förutgående afdelningar Kronologist framställda; stadens Läge, dess inre och yttre omgifning, Stiftelser och anläggningar etc. etc. skall i denna afdelning i korthet framställas.

Götheborg, belägen på södra stranden af Götha-Elf, omgifves på södra sidan i en böjning, af Wallgrafvarne, samt förstaden Östra och Vestra Haga; bakom hvilken höjer sig en bergås, ock på en afskild bergshöjd skansen Kronan. Utmed Elfven, i vester liggå trenne berg: Qvarnberget, samt stora och lilla Otterhällan. I öster och sydost, utbreder sig en bördig slätt förskjönad af Trädgårdar, Alléer Byggnader m. m. I vester tillgränsar förstaden Masthugget i bergig belägenhet längs Elfvens södra strand.

Staden genomskäres af Kanaler. En så-

dan d. s. k. Stora Hamnen, är med en sluss ledd från Mündabls-ån, och genomlöper Staden, från Öster till Vester, tills den vid Stora Bommen utlöper i Götha-Elf; den är 72 alnar bred och så djup, att tämligen stora fartyg i den kunna inlöpa. Vid Stora Hamnens utlopp, är på norra sidan ett slags basin, kallad för sitt fordna ändamål Masthamnen. Tvenne mindre Kanaler, af $22\frac{1}{2}$ alns bredd genomskära Staden i Norr och Söder, neml. Östra Hamnen på hela, och parallelt dermed. Vestra Hamnen på halfva bredden. Den förstnämnda af dessa utgår vid Lilla Bommen i Elfven, och den senare utgår i Stora Hamnen, båda ledes från vallgrafven. I Stora Hamnen, mellan Slussen och Lejonbryggan äro tvenne i kanalen byggda holmar. På denena af dessa är en Sockerbruksbyggnad, som nu begagnas till magazin, och på den andra der Stadens Jernvåg förr varit, utgör nu lokal för en Bruns-inrättning. På Kajerna, å ömse sidor af Kanalerna äro stenpelare, förenade med jern kedjor. Genom Kanalerna, har Staden förr varit indelad uti fem Qvarter, men sedan fästningsverkens rasering, har den blifvit indelad uti nio Qvarter; af hvilka, 1:ta, 2:dra, 3:dje, 7:de, 8:de, & 9:de, ligga i södra, samt 4:de, 5 te,

och 6:te i norra delen. En annan indelning i rotar är gjord efter gatorna, och går ifrån söder till norr.

Gatorna äro fördelade i lång och tvärgator. De förra som gå ifrån öster till vester, äro följande, och heta: Wallgatan, belägen längst i söder. Kungsgatan, den ansenligaste näst Hamngatan, och genom Carlsport, för till de vestliga förstäderna, Haga, Masthugget, Majorna, etc. Kyrkogatan. Drottninggatan, kallas i allmänhet Holländaregatan af det skäl att den först blifvit bebyggd af Holländare. Stora Hamngatan, som egentligen består af tvenne gator, den norra och södra, hvilka genom Stora Hamnen äro skilda från hvarandra. Den norra Stora Hamngatan leder öfver Hötorget, genom tullen till Drottningporten till östliga förstaden Stampen. Köpmansgatan, Sillgatan, Kronhusgatan. Spannmåls-gatan samt Klädpräsaregatan. Tvärgatorna äro: i södra delen Fredsgatan, Östra- och Vestra- Hamngatorne, Korsgatan, Magazinsgatan, Eklundsgatan, ock Käppslängaregatan. De öfrige äro belägna i norra delen, neml. Göthgatan, Torggatan, Qvarnbergsgatan, Tyggårdsgatan samt Smedjegatan.

Deyttre, eller de gator hvilka äro omkring staden, hafva namn af Larmgator. Ingen af tvärgatorna sträcker sig öfver stora hamnen mer än Östra Hamngatan, hvilken öfver Träd-torget genom tullen vid kungsporten, leder till nya och gamla Alléen, förbi exercisheden, Örgryte kyrka, etc. Alla gatorna äro fullkomligt raka och afskära hvarandra i räta vinklar. De äro stensatta med kullersten, och en del förforsedde med trottoirer på ena sidan; men komma att framdeles stensättas med huggen eller så kallad tucktad sten. Gatorna hållas nu upplyste vår-, höst- och vinternätterna medelst argandska lyktor; men komma att nästa år, enligt redan af Magistraten med ett Engelskt Gascompagnie afslutadt kontrakt, belysas med gas.

Broarna som till antalet äro 18, bära namn af de gator till hvilka de höra, med undantag af de större, som gå öfver stora Hamnen. Af dessa kallas den första, som är belägen der, hvarest Vestra Hamnen börjar: KÄMPEBRYGGAN, af de fyra figurer, som varit uppresta i hörnena, och hvilka, enligt en gammal beskrifning, voro af " massift träd. " Den andra kallas TYSKA BRYGGAN, i anledning af den nära derintill belägna Tyska kyr-

kan. Den tredje, LEJONBRYGGAN, förenar Östra Hamngatans södra och norra delar, och har sitt namn af fyra lejon, som i dess hörn varit uppresta. De tvenne förstnämde broarne äro försedde med vindbryggor. Vid slussen finnes en mindre bro, som kallas Slussbryggan. Öfver Östra och Vestra Hamnarne gå 14 mindre broar, af hvilka 9 ligga i södra delen af staden. De mindre broarna hafva blott en hvalfbåge, men de större hafva tre. I samband med Södra Hamngatan, är utbyggd i vattnet en bro af huggen sten, 280 alnar lång, vid hvilken Ångfartygen, och andra större fartyg lägga till.

Af de öppna platserna eller Torgen, äro följande de förnämsta: Stora Torget, ungefär midt i staden, utgör en rätvinklig fyrkant, som på tvenne sidor stöter intill kanalerna. Detta Torg, kommer att om några år, prydas med Stadens Grundläggares Konung GUSTAF ADOLPH den stores byst. Lilla Torget, formeras af den vinkel, hvori Stora Hamnen böjer sig, sedan den hunnit förbi Vestra Hamnen: dess figur är således en trekant, hvars ena sida utgör en fortsättning af Stora Hamngatan, och den andra sidan en fortsättning af Magazinsgatan. Hötorget, vid

slussen och Träd Torget vid Gamleport.

Götheborg är utan jemförelse, den bäst byggda och reguliera stad i Sverige, och den består, till största delen, af jemnhöga, grundmurade, symetriska hus af tegel, ibland hvilka flera, isynnerhet på stora Hamngatorna, hvarest alla äro trenne våningar höga, hafva en utmärkt vacker arkitektur.

De förnämsta af stadens allmänna byggnader och inrättningar m. m. äro följande:

GUSTAVI DOMKYRKA,
CHRISTINÆ KYRKA,
GARNIZONS KYRKAN eller kronhuset.
ENGELSKA KYRKAN,
BRÖDRA-FÖRSAMLINGENS BÖNESAL.
JUDISKA SYNAGOGAN.
LANDSHÖFDINGE-RESIDENSET.
LANDS-CANCELLIET.
RÅDHUSET.
COMMENDANTS-HUSET.
TULLKAMMARE-HUSET.
F. D. OSTINDISKA KOMPAGNIETS HUS.
AUTIONS-KAMMAREN.
KONGL. GÖTHA ARTILLERI-REGEANTES
KASERN.
KONGL. GÖTHA ARTILLERI-REGEANTES

Stall, Ridhus och Tygförråds-
Magaziner.
FRIMURARE-SAMHÄLLETS HUS.
STORA THEATER-HUSET.
Biskoppshuset.
HÖGVAKTEN. — På andra sidan om högvak-
ten, vid Sillgatan, är Stadshäktet.
RIKETS STÄNDERS LÅNE-KONTOR.
BADINRÄTTNINGEN.
SPARBANKEN. (*
ALLMÄNNA FATTIGFÖRSÖRJNINGS- IN-
RÄTTNINGEN.
SAHLGRENSKA SJUKHUSET.
LASARETTET eller stadens-sjukhus.
MANEGEN.
VATTEN-RESERVOIREN.
GYMNASII och SKOLBYGGNADEN.
Christinæ Församlings Tyska Skola.
Chalmerska slöjd-skolan.
Navigations-skolan.
Handels-Institutet. (*
Soldat-barns skolan Prins Oscar.
Kjellbergiska Flick-skolan. (*
De Fattiges Vänners-skola. (*
Söndags-skolan. (*
Småbarns-skolan. (* — Sim-skolan.

*) Saknar egen local.

Af sällskaper etc. äro följande de förnämsta

Vetenskaps- och Vitterhets-samhället, under hvars inseende står Götheborgs Museum.

Bibel-sällskapet.

De Fattiges Vänner.

Nykterhets-föreningen.

Sjömannasällskapet.

Frivilliga Brand-korpsen.

D:to Bergnings-korpsen

Trädgårds-Föreningen.

Af Ordens-sällskaper finnas, utom Frimurare-samhället, Coldinorden, Göthiska Förbundet samt grenar af Amaranther- och Par Bricoll-Orden.

Klubbar och Läsesällskaper äro: Bachelors Club och Enigheten.

Af de utom staden, belägne ställen, anläggningar och inrättningar etc., äro följande de förnämsta. Vi börja med de som äro utom Carlsport belägne: (*)

Nya vägen, till Västra Haga och Masthugget.
Skansen Kronan, vid hvars fot förstaden

Haga ligger.

Jernvägen, vid smala vägen.

Götheborgs Sjömanshus, ofvan Stig-
bergsliden.

Carl Johans Församlings Fri-skola.

Gamla Amiralitets-Varfvet.

Sjömanna-Sällskapet's Takelskola.

Carl Johans Kyrka.

Socket- och Porter-bruken, nu tillhöriga
Herr D. Carnegie, ligga vid foten af den
kulle, der Gamla Elfsborg fordom var
beläget. De anlades af Lorent.

Nya Varfvet, station för en eskader af
skärgårdsflottan, $\frac{1}{2}$ mil från Götheborg.

De utom Kungsports-tull belägne märkvär-
digare ställen äro:

Kungsparken.

Gamla och Nya Alléen.

Östra Heden, en exercisplats för Kongl.
Götha Artilleri Regmente.

Örgryte Kyrka, $\frac{1}{8}$ mil från staden.

Örgryte Friskola.

*) Tätt utmed Carls port har förr varit en
Hälso Surbrunn, hvars vatten en gång, genom
explosionen af ett närliggande artilleri-
laboratorium, förlorade största delen af
det mineral, det innehöll. Den begagnas
icke numera, men stället bibehåller sitt
gamla namn Surbrunn.

Kallebäck, $\frac{1}{4}$ mil från staden. I en sandbacke 100 alnar öfver vattenytan är Gustafs Källa belägen.

Mölnsdals by, belägen $\frac{3}{4}$ mil från staden, med en folkmängd af nära 1000 personer. Byn delas i tvenne delar genom Mölnsdals ström, som har ett fall af cirka 170 fot, och drifver med sin kraft 2:ne sågar, 50 par qvarnstenar, 2:ne grynqvarnar, 2:ne pappersbruk, 2:ne vadmalstampar, 4 oljeqvarnar, och 2:ne bomullsspinnerier.

De utom Drottningports tull belägne ställen etc. äro följande:

Fattighusgatan, en vacker med lindträd planterad gata längs fattighus ån, genom förstaden stampen till Fattighusen, hvarest den fortsättes af landsvägen.

Straxt utom Drottningports tull, är en bro anlaggd öfver Fattighus ån, som förenar Stampen med Nya Alléen.

Vidare märkes:

Stadens-Barnhus.

Göteborgs Skjuts-inrättning.

Willinska Fattigfriskolan.

Göteborgs Fattighus och

Fattighus Kyrkan.

Begrafningsplatsen, ett stycke från

fattighuset, mellan Gullbergs-ån och vägen. Den är planterad med vackra lind alléer och har äfven många vackra minnesvårdar, samt begränsas åt vägsidan af en hög mur, försedd med trenne portar, af hvilka den medlersta i bronzbokstäfver bär öfverskriften TÄNK PÅ DÖDEN. Under Cholera-farsoten år 1834 begrofs här inom 5 veckor, 4000 personer. Icke långt härifrån är

Mosaiska Församlingens Begravnings-plats.

Skansen Götha Lejon på en hög bergskulle. Gammelstaden, med många sköna ställen. Hospitalet, $\frac{1}{2}$ mil från Götheborg.

De vackraste och vidsträcktaste utsigterna af staden och dess omgifningar, har man ifrån Ramberget på Hisingen midt öfver Elfven, från höjderna vid Örgryte kyrka, från Stigbergs-åsen, från skansarne Kronan och Lejonet, samt ifrån stora Otterhälleberget.

* * *

Götheborg, är sedan år 1700, Recidens för Landshöfdingen öfver Götheborgs och Bohuslän, samt säte för Biskoppen öfver Götheborgs stift. Stadens styrelse utgöres af en Ma-

gistrat, bestående af 1 Justitiæ- och 1 Handels- och Polis-Borgmästare; och 10 Rådmän.

Garnizonen utgöres af Kongl. Götha Artilleri Regimente, som består af 975 man, fördelade på 6 batterier och 3 depot-kompagnier hvilka sednare äro kommenderade på Marstrands och Carlsborgs fästningar. Dessutom tjänstgör här en afdelning af 25 man Kronprinsens husarer, hvilka begagnas till patrullering i Masthugget och Majorna, de göra äfven nätt-patrullering i staden.

Stadens omkrets, utom de förra fästningsverken, är nära 7000 alnar, och inom 4500. Areal innehållet af stadens jord är 1,772 geometriska tunnland.

Stadens uppskattade värde utgör 5,686,245 *R* banko.

Staden har 102 egna fartyg, med en sammanlagd drägtighet af 10,210 svåra läster.

Invånarnes antal utgjorde vid 1845 års slut 19,141, hvaraf 11,688 äro mantalskrifne.

Samma år funnos i Götheborg:

Handlande,	Gross	—	—	—	145.
	Minut	—	—	—	228.
	Jernkram	—	—	—	6.
	Hattstofferare	—	—	—	2.
	Victualie	—	—	—	86.

Handtverkare, som dels utgöra Skrå, dels stå i förbund med andre Städens embeten, samt fria konst- och slöjddikare:

Apotekare	3	Målare	19
Boktryckare	5	Murmästare**)	6
Bokbindare	8	Perukmakare	2
Bleckslagare	6	Plåtslagare	1
Borstbindare	1	Sadelmakare	9
Bagare *)	93	Segelsömmare	5
Bryggare	7	Sejlare	1
Guldsmeder och		Skomakare	53
Juvelerare	4	Skorstensfjäjare	3
Gördelmakare	2	Skräddare	20
Gjelbgjutare	3	Slagtare	10
Glasmästare	6	Snickare	14
Garfvare	4	Snörmakare	2
Grof-Smeder	5	Socketbagare	5
Handskmakare	2	Tapetseurer	6
Hattmakare	8	Svarfvare & Block-	
Kakelungsmakare	4	makare	4
Kammakare	6	Svärdfjäjare	1
Kopparslagare	4	Tenngjutare	1
Klen-Smeder	7	Tunnbindare	5
Körsnärer	4	Vagnmakare	5

*) Af hvilka, 13 äro Embets-bagare; de öfrige hafva tillstånd af Magistraten.

***) Af dessa äro 5, tillika Byggmästare.

År 1844, utgjorde Fabrikerne innom Götheborgs Hallrätts District, 127 st., hvaraf:

Bomulls, Ylle och Linne Fabriker 10, *) Klädes Fabriker 2, Band Fabrik 1, **) Segelduks Fabriker 3, Bomulls Spinnerier 4, Cattuns och Ylle Tryckerier 5, Chemisk theknisk Fabrik 1, Chocolate Fabrik 1, Decatterings Fabrik 1, Färgerier 8, Färgeri och Tryckeri 1, Garfverier 6, Hatt Fabriker 4, Kard Läders Fabrik 1, Korg Fabrik 1, Kort Fabrik 1, **) Lackerings Fabrik 1, Lack Fabriker 3, Ljus Fabrik 1, Mechaniska Verkstäder 3, Musik Instruments Fabriker 5, ***) Olje Slageri 4, D:to Sjuderi 1, **) Parfumeri Fabriker 2, Pappersbruk 2, Repslagerier 7, *) Skeppsvarf 2, Sockerbruk 3, Spiegel Fabriker 3, Stål Instr: Fabriker 2, Stärkelse & Stärkelse Siraps Fabrik 1, Såpsjuderi 1, **) Tapet Fabriker 3, Tobacks Fabriker 21, †) Ur Fabriker 7, Vaxduks Fabrik 1, Åkedons Fabrik 1, Ätticke Bryggerier 3.

Fabrikernas Arbetspersonal var 2.388. och deras tillverknings Summa utgjorde 2,969,224 *Rb* Banko.

*) En af dem icke drifven under året.

**) Ej drifven under året.

***) Tre af dem icke drifvits under året.

†) Två af dem icke drifvits under året.

Götheborg, blef vid dess anläggning omgifven af fästningsverk för att skydda Staden mot fientligt anfall; men det förändrade skick krigskonsten i sednare tider antagit har gjort, att Staden icke mer var eller är tjenlig till en militärisk försvarspunkt, emedan den ifrån så många kringliggande höjder kan beskjas. Af denna orsak, och på den tid som förut är nämnd, blef fästningsverkens rasering beslutad, hvilken torde vara att anse såsom nästan fullbordad *).

Genom raseringen af fästningsverken, har Götheborg redan vunnit och vinner framdeles ett helt annat utseende än hvad den förr haft. Stadens fördelar af denna rasering äro mångahanda. Enligt hvad förut är anfördt, har Staden, genom denna utvidgning, erhollit flera nya qvarter och tomter; å dessa sednare hafva redan blifvit uppbyggda många, så väl för det allmänna som enskilda nyttiga byggnader.

Vallgrafven som omgifver Staden ifrån

*) Endast fästningsverken eller murarne på lilla Otterhällan få icke raseras, utan skola qvarstå som ett minne af Stadens fornda befästning.

öster till vester, hade af ålder blifvit förvandladt till ett träsk; hvarför beslöts, att den skulle uppmuddras och på sina ställen igensyllas; och som ett Handels-Torg, i stället för det s. k. Stora Torget som hittills blifvit begagnadt till nämde ändamål, (men upphördermed så snart Konung Gustaf II Adolphs Byst hunnit att derstädes uppsättas, och Börs-byggnaden blifvit färdig) kommer att anläggas vid Södra Larmgatan, skulle Valgrafven bildas till en Kanal emellan nämde ställe och Götha-elf, hvarigenom allmogen från Skärgården och Hisingen kunde föra sina Landtmanna producter till nämde Torg. Dessa arbeten hafva redan tagit sin begynnan.

Vid något passande ställe af den omnämde Kanalen torde framdeles Fiskflote komma att anläggas.

Det skulle i detta lilla arbete blifva allt för vidlyftigt att uppräknå alla de förbättringar m. m. till Stadens förskjönande som dess innevånare på sednare tider arbetat för; må det började fortgå till esterverldens beundran och hvarje redlig Götheborgare dela denna önskan med författaren:

"Götheborg bland Svenska städer,
"Blifve städs ett ällskadt namn,
"Och dess skepp från alla väder
"Komme lyckligt uti hamn;
"Handel, Sjöfart, Slögd och Konster,
"Blomstre, växe år från år;
"Götheborg, din glans och flor
"Blifve stadig blifve stor!!!"

Pris..... 16 sk. b:ko.

Från A. Lindgrens Officin har utkommit
och säljes i bokhandeln för 4 sk. b:ko:

FÖTECKNING

ÖFVER

SVERIGES MYNT.

it

National Library
of Sweden

LÄSESALSLÅN

60001000349257

www.books2ebooks.eu